

Hodnocení v AV ČR je na světové úrovni, říká jeho koordinátor Patrik Španěl

20.5.2026 - Zuzana Dupalová, Luděk Svoboda | Akademie věd České republiky

Celkem 408 týmů z 52 ústavů a 3841 výstupů. Takové parametry mělo rozsáhlé hodnocení pracovišť, které Akademie věd ČR dokončila ve spolupráci s téměř dvěma tisícovkami zahraničních expertů. Jaký mělo průběh a jaké výsledky přineslo? To vysvětluje Patrik Španěl z Akademické rady AV ČR.

Předchozích cyklů interního hodnocení se Patrik Španěl postupně účastnil jako vedoucí týmu, zástupce ředitele Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR i jako předseda Rady pracovišť. Díky tomu získal skvělé znalosti principů i postupů, jak se v posledních dvaceti letech rozvíjely.

Jak se vám přecházelo do role koordinátora hodnocení?

Přechod byl pro mě „bezbariérový“ – a to i díky podpoře Jiřího Homoly, od něhož jsem agendu převzal, a oddělení hodnocení a podpory vědy Kanceláře Akademie věd, které vede Jarmila Tiosavljevičová.

Máte zkušenosti i z jiných institucí?

Z britského hodnocení Research Excellence Framework, jehož jsem se účastnil jako profesor na britské univerzitě v Keelu. Mám za sebou také stovky *peer review* posudků článků, disertací a grantových projektů – ať už českých nebo zahraničních včetně Evropské výzkumné rady. V posledním roce jsem si také vyzkoušel roli hodnotitele na Basilejské univerzitě.

Proč ho Akademie věd dělá pravidelně jednou za pět let?

Věda je veřejností placenou investicí do poznání, bezpečnosti, prosperity a kultury společnosti. Posiluje schopnost reagovat na výzvy, rozvíjí kreativitu a kritické myšlení a vytváří znalosti pro inovace i efektivní fungování státu. Smyslem hodnocení je tuto investici chránit: podporovat kvalitu, integritu a etickou odpovědnost výzkumu. I proto uplatňujeme hodnocení, které se zakládá na mezinárodním *peer review*, zohledňuje více kritérií a oborový kontext. Navíc v souladu s principy CoARA a DORA, k nimž se Akademie věd hlásí.

Jak se tyto principy do hodnocení promítají?

Především tím, že jsme výsledky hodnotili na základě nezávislého posouzení a nepoužívali bibliometrické indikátory. Do budoucna bychom měli dále promýšlet, jak lépe oddělit hodnocení přínosu výzkumu od hodnocení publikací – ty jsou prostředkem komunikace vědy, nikoli konečným smyslem výzkumné práce.

V Česku jsme ale byli dlouho zvyklí na takzvaný kafemlejek a bibliometrii.

Kafemlejek byl extrémní příklad toho, co se stane, když se hodnocení převede na jednoduchou metriku. Bibliometrii považuji za zastaralý způsob hodnocení vědy, často používá zástupné veličiny: časopis, citovanost, pořadí, kvartil. Kvalitu článku ale neurčuje Article Influence Score časopisu a kvalitu týmu nejde hodnotit podle počtu publikací. Platí Goodhartův zákon: když se ukazatel stane cílem, přestává být dobrým indikátorem a systém se mu začne přizpůsobovat.

To se dělo?

Viděli jsme to v různých podobách: co největší počet publikací, dělení výsledků, růst publikačních nákladů, predátorské praktiky. Jako by se publikování stalo smyslem vědy namísto přínosu k poznání.

V čem spočívají přednosti *peer review*?

Peer review posuzuje vědeckou práci v jejím skutečném obsahu a kontextu. Nehodnotí jen to, kolik výstupů vzniklo nebo kde byly vydány, ale ptá se, jakou mají kvalitu, originalitu, význam a preciznost. Umožňuje posoudit obsah, oborový kontext, interdisciplinaritu, náročnost výzkumu i jeho přínos. Proto je *peer review* nenahraditelné.

Kdy se začalo hodnocení za roky 2020-2024 připravovat?

S přípravou začala už předchozí Akademická rada, která vytvořila základ hodnocení a metodiku, podle níž jsme postupovali. Zásadní roli sehrála také tehdejší Koordinační rada hodnocení.

Co měla na starosti?

Řešila procesní otázky. Zpočátku se podílela na výběru vhodných expertů pro Akademickou radu, posuzovala možné střety zájmů a dávala doporučení k přihlašování vědeckých týmů do hodnocení. Po obměně Akademické rady v březnu 2025 byla Koordinační rada znovu ustavena. V další části se její práce opět týkala střetů zájmů a posuzování oprávněnosti námitek pracovišť ke zprávám z první fáze a k závěrečným zprávám hodnoticích komisí.

Čím se nynější hodnocení lišilo od posledního?

Posunem k samotnému smyslu vědy, jejím výsledkům, kontextu a dlouhodobému přínosu. Více se respektovala oborová a tematická specifická pracovišť. I proto vzniklo 52 mezinárodních komisí – pro každé výzkumné pracoviště jedna. Rovněž jsme opustili zástupné metriky, oddělili kritéria pro hodnocení týmů a pracovišť a přesunuli aplikované výsledky do druhé fáze. V ní se posuzovaly v kontextu, formou případových studií. Stručně shrnuto: hodnocení přineslo důraz na odborný úsudek, prohloubení zpětné vazby, opuštění proxy metrik a vyšší transparentnost.

Jedním z principů byl také formativní charakter. Co přesně znamená?

To, že hodnocení nemá být pouze zařazením pracoviště do nějaké škály ani vytvořením žebříčku. Šlo hlavně o to poskytnout kvalifikovanou a využitelnou zpětnou vazbu: v čem má pracoviště silné stránky, kde naopak slabiny, v čem spočívají rizika a jak se může dále rozvíjet.

Zmínil jste, že každé pracoviště mělo svou hodnoticí komisi. Přístupovali jste k hodnocení odlišně i podle vědních oblastí?

Ano, ale nikoli tak, že by platily různé standardy. Šlo nám o to, aby kvalitu posuzovali lidé, kteří oboru a tématu rozumějí. V komisích proto působili experti blízcí výzkumu daného pracoviště, schopní posoudit ho v oborovém i interdisciplinárním kontextu. Jinak se posuzuje matematický důkaz, jinak výsledky experimentů, edice historických pramenů nebo výzkum s přímým společenským, respektive aplikačním dopadem. Společné jim zůstávají originalita, význam, preciznost, kontext a přínos.

Kolik vědkyň a vědců jste zapojili?

Do mezinárodních komisí se zapojilo 341 expertů, nejčastěji z Německa, Francie a Velké Británie, šlo o respektované vědecké osobnosti. Obě fáze hodnocení zajišťovala též mezinárodní komise, čímž jsme zaručili jeho konzistenci. Rozdíl byl v roli dalších hodnotitelů: 1552 vzdálených externích se účastnilo jen první fáze, kdy posuzovali vybrané výstupy. Ve druhé pracovaly pouze hodnoticí komise.

Jak jste případné střety zájmů řešili?

Členy komisí ani hodnotiteli nemohli být vědci a vědkyně, kteří s pracovištěm během hodnoticího období spolupracovali nebo s ním měli jakékoli jiné vazby.

Přejděme konkrétněji k fázím hodnocení. Co mělo vzejít z první?

Výzkumně orientovaná pracoviště přihlásila 3941 vybraných výstupů 408 týmů. Výstupy posuzovali

vzdálení hodnotitelé s cílem získat odborný pohled na kvalitu výsledků.

Bylo složité najít v komisi shodu na výsledném hodnocení?

Náročné to bylo už jen proto, že jsme se neopírali o zmíněné zkratky typu Article Influence Score časopisu. Každý výstup se posuzoval jako konkrétní výsledek: tedy podle toho, co přináší, jak je originální, jaký má význam a jak je metodicky precizní. Výstupy obvykle posuzovali dva vzdálení hodnotitelé a následně s jejich posudky pracovaly komise. V přibližně polovině případů se hodnocení obou hodnotitelů shodovalo.

A když se neshodli?

Rozdíly bylo třeba zasadit do kontextu. U *peer review* je to ale přirozené: neshoda nemusí znamenat chybu, často odráží různý důraz na originalitu, význam nebo preciznost výsledku. U složitějších nebo hraničních případů je diskuse a konsenzus expertů důležitější než jakýkoli číselný ukazatel.

Jak hodnocení výsledků v první fázi dopadla?

Ukázala velmi dobrou úroveň kvality výstupů: 17 % z nich – tedy více než 600 – bylo hodnoceno jako Outstanding, 53 % jako Excellent, 27 % jako Standard, 2 % jako Acceptable a 0,1 % jako Unsatisfactory.

Co přesně stupně vyjadřují?

Stupeň Outstanding popisuje mimořádný výsledek, který posouvá poznání, je originální, významný a metodicky precizní. Excellent označuje velmi kvalitní výsledek s jasným vědeckým přínosem. Standard znamená solidní poctivý výzkumný výstup. Acceptable výstup s omezenějším přínosem a Unsatisfactory označuje výstup, který očekávanou vědeckou kvalitu nesplňuje.

Jaké výsledky dopadly nejlépe?

Nechci z hodnocení dělat hitparádu publikací. Tomu jsme se chtěli vyhnout. Smyslem nebylo vybrat „nejlepší článek Akademie věd“, ale posoudit kvalitu reprezentativního počtu výstupů v jejich oborovém kontextu.

Přejdeme k druhé fázi.

Komise v ní neposuzovaly jen výstupy, ale týmy a pracoviště jako celky. Pracovaly s písemnými podklady, se zprávami z první fáze, účastnily se návštěvy a diskusí s vedením, týmy, studenty a mladými vědci. Druhá fáze proto nezjišťovala pouze vědeckou kvalitu, ale také společenskou relevanci, kvalitu řízení a strategickou vizi pracoviště.

Co lze zjistit při návštěvě pracoviště, co nevyčtete z papírů?

Na místě vnímáte atmosféru, vidíte, jak vedení a týmy komunikují, práci s mladými vědci a vědkyněmi, jak účinně se využívá infrastruktura i to, zda strategie rozvoje existuje jen na papíře nebo ji odráží práce vedení. Důležitý je také dialog. Komise ověří, jak nastavené priority pracoviště vysvětluje, jak reaguje na otázky, jak vnímá vlastní silné a slabé stránky a jak uvažuje o budoucnosti. V tomto smyslu není návštěva jen formální kontrolou, ale součástí *peer review*.

Kdy se návštěvy odehrály?

V září a říjnu 2025, podle velikosti pracoviště trvaly jeden až tři dny.

Na prezenční setkání s každým z týmů měla komise jen třicet minut. Není to málo?

Nejde o izolovanou půlhodinu, v níž se má komise dozvědět všechno. Setkání sloužilo k ověření a doplnění obrazu, který si komise už vytvořila. U kvalitně připraveného hodnocení je dobře vedená diskuse velmi účinná.

Hodnotily se i aspekty, které se posuzují u účelové podpory? Například Gender equality

plan?

Některé z těchto aspektů do hodnocení vstupují, neměli bychom je ale zjednodušovat na formální odškrtnutí políčka. Genderové a HR otázky spadají hlavně do kvality řízení pracoviště: jak pracuje s lidmi, kariérním rozvojem, mladými vědci, férovostí prostředí a personální strategií.

Setkali jste se s ovlivňováním komisí?

Tomu jsme chtěli předejít. Přímoou komunikaci mezi pracovišti a komisemi proto nešlo vést mimo prezenční návštěvy, na jejichž průběh dohlíželi pozorovatelé z Akademické a Vědecké rady. Sám jsem pozoroval jednání pěti komisí a potvrzuji, že pracovaly nezávisle, věcně a důkladně.

Jaké výsledky vzešly z druhého kola?

Hlavním výstupem a tedy výsledkem jsou závěrečné zprávy s hodnocením týmů i pracovišť a doporučeními pro jejich další rozvoj. Zprávy současně zařazují úroveň pracovišť a týmů do mezinárodního kontextu v příslušných oborech.

K čemu hodnocení poslouží Akademii věd jako celku?

Výsledky utvoří podklad pro strategické řízení a k nastavení institucionálních prostředků pro rozvoj pracovišť na období 2027–2031. Projednání se uskuteční s pracovišti v září a říjnu 2026. Do samotného financování se ale nepřevádějí mechanicky.

Tím myslíte, že se do něj nepromítne?

Rozhodnutí o podpoře musí hodnocení zohlednit, nemůže ale být mechanickým přepočtem výsledků na peníze.

Jak s výsledky mají nakládat pracoviště?

Pracoviště by je měla využít pro nastavení, případně úpravu strategie. Hodnocení jim má pomoci posílit dobré směry, pojmenovat slabiny a vytvořit plán rozvoje. Výstupy z hodnocení zveřejníme na konci roku. S výsledky se tak seznámí i odborná veřejnost mimo Akademii věd.

Co čeká pracoviště nebo týmy, které komise hodnotily nepříznivě?

Pokud upozornily na slabiny, nejde o sankci, nýbrž o podklad pro změny. Pracoviště by se mělo zamyslet, které připomínky jsou pro něj nejdůležitější, jak s nimi naloží a jak se promítnou do další koncepce. Na jednání o rozvoji pracovišť chceme řešit, jak pracoviště na doporučení reaguje, jakou má strategii, kam chce směřovat a jak dokáže své plány naplnit.

Poukázalo hodnocení také na obecné nedostatky v Akademii věd?

Nepřímo určitě. Například na to, jak silně formuje způsob financování a hodnocení chování institucí. Pokud je systém příliš svázaný s metrikami, krátkodobými výsledky a projektovým tlakem, zužuje prostor pro dlouhodobý rozvoj, nové týmy a rizikovější výzkumné směry. Tento problém se dotýká nejen Akademie věd, ale i české vědní politiky obecně.

Co tím přesně myslíte?

Potřebujeme více důvěry v kvalitní hodnocení, větší prostor pro dlouhodobé výzkumné programy, stabilní a předvídatelné institucionální financování a méně mechanické závislosti na metrikách. Vědu nejde dobře řídit jen přes tabulky. Zároveň je zřejmé, že například situace, ve které doktorandi z vysokých škol pracují na svém výzkumu na pracovištích Akademie věd, není pro zahraniční vědce standardní a představuje podle nich určitý problém.

Jak tedy Akademii věd a její interní hodnocení vnímali zahraniční experti?

Zpětnou vazbu od nich vyhodnocujeme. Z toho, co už víme, ale vyplývá, že pro experty šlo o pozitivní zkušenost. Někteří už projevíli zájem s námi spolupracovat na dalším hodnocení, čehož si vážíme. Získat kvalitní zahraniční experty není jednoduché. Musejí porozumět specifikům Akademie věd,

českému vědnímu prostředí, metodice hodnocení a zároveň musejí být nezávislí. Kvalitní experti jsou přitom pro důvěryhodnost *peer review* zásadní.

Kdy začnete připravovat další kolo hodnocení?

Okamžitě s reflexí dokončeného. Nyní sbíráme podněty od pracovišť, pozorovatelů, expertů z hodnoticích komisí i organizačního týmu. Souhrnnou zpětnou vazbu předložíme Akademické radě počátkem roku 2027.

Plánujete už nyní změny?

Další kolo by mělo posunout těžiště ještě dál od výstupů k přínosům k poznání, výzkumným programům, týmové kultuře a dlouhodobému přínosu. Publikace zůstanou důležité, ale nesmějí být samy o sobě cílem. V době AI, kdy bude publikování užitečných výsledků stále snazší přesvědčivě napodobit fabrikovanými texty, je o to důležitější, abychom se ptali, kde spočívá skutečný lidský vědecký přínos: nová otázka, nová metoda, nový důkaz, nová data, nové porozumění nebo dlouhodobě budovaná vědecká škola.

Jsme téměř v polovině dalšího pětiletého hodnoticího období, výsledky toho nynějšího ale máme teprve k dispozici. Budou mít pracoviště dostatek času, aby na doporučení zareagovala?

Některé změny, například v řízení, strategii nebo práci s mladými vědci a vědkyněmi, můžou pracoviště začít dělat už nyní. Jiné se ve výsledcích projeví až za delší dobu. Hodnocení ale není zachycením okamžiku jako fotografie, neposuzuje stav k určitému datu. Zohledňuje vývojovou trajektorii pracovišť a jejich schopnost reagovat na doporučení. Má zaznamenat, zda se učí, vyvíjejí a dokážou strategicky rozhodovat.

Co byste závěrem vyzdvihl?

Chci poděkovat všem, kteří se na hodnocení podíleli. Odborné a formativní hodnocení, které vychází z *peer review*, nám poskytlo kvalitní zpětnou vazbu. Věřím, že v tom jdeme ostatním příkladem. Hodnocení Akademie věd je totiž na světové úrovni.

RNDr. Patrik Španěl, Dr. rer. nat., člen Akademické rady AV ČR

Pracuje v Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, kde zkoumá iontové reakce v plynech a vyvíjí hmotnostní spektrometry pro analýzu těkavých látek ve vzduchu, dechu nebo v potravinách. V Akademické radě AV ČR se věnuje hodnocení pracovišť Akademie věd ČR. V roce 2007 byl jmenován profesorem chemické fyziky na Univerzitě Keele ve Velké Británii. Je držitelem několika vědeckých ocenění, mimo jiné Akademické prémie (2021).

Připravili: Zuzana Dupalová a Luděk Svoboda, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Foto: Jana Plavec, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Text a fotografie jsou uvolněny pod svobodnou licencí Creative Commons.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Hodnoceni-v-AV-CR-je-na-svetove-urovni-rika-jeho-koordinator-Patrik-Spanel-00001>